

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗАВДАНЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ З ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

*Бондар Лілія Анатоліївна,
кандидат філологічних наук, доцент
Криворізький педагогічний інститут
ДВНЗ Криворізького національного університету*

Постановка проблеми. Оцінювання результатів навчальної діяльності мови студентів з іноземної мови здійснюється на основі функціонального підходу до мовної освіти, який насамперед має забезпечити студентам уміння ефективно користуватися мовою як засобом пізнання, комунікації; високу мовну культуру особистості; сприяти формуванню громадянської позиції, національної самосвідомості, готовності до подальшої професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Велика кількість наукових праць, присвячених розгляду мовленнєвої компетентності з'явилась за останні роки (А.М. Богуш, О.О. Залевська, І.О. Зимня, О. М. Казарцева, С. О. Караман, Л.П. Крисін, О.С. Кубрякова, М.І. Пентилук; серед психологів: Ю.Н. Емельянов, Т.Л. Кобзар, С.С. Макаренко, О.І. Нешерет, О.В. Попова). Безсумнівно значущість щодо дискурсивної компетенції мають такі роботи: М.С. Казанджієва, С.А. Омельчук, В.І. Статівка, Т.В. Симоненко. Дидактичні засади організації самостійної роботи студентів у вищих закладах розглядали такі вчені, як Ю. В. Біляєва, О. М. Ветохов, В. М. Глазиріна, Н. А. Гостищева, О. О. Кравець, Т. В. Насалевич, Рябуха Т. В., М. І. Смірнова, К. Lems та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Не дивлячись на велику кількість наукових праць, присвячених розгляду мовленнєвої компетентності та самостійної роботи, раніше не була здійснена систематизація критеріїв оцінювання завдань самостійної роботи студентів-філологів з формування мовленнєвої компетентності.

Функціональний підхід передбачає таке співвідношення мовної теорії та мовленнєвої практики, за якого пріоритетним є розвиток навичок мовленнєвої діяльності: аудіювання, говоріння, читання, письмо. Робота над мовною теорією, формуванням знань про мову підпорядковується інтересам розвитку мовлення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає у систематизації критеріїв оцінювання завдань самостійної роботи студентів-філологів з формування мовленнєвої компетентності.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Оцінювання результатів навчання особливо актуальні з огляду на реформування вищої школи, одним із найважливіших завдань якої має бути розвиток фахових компетентностей творчих здібностей, ініціативності, пізнавальної самостійності студентів, їх уміння працювати з інформацією, критично оцінювати її, застосовувати для розв'язання життєвих проблем.

Оцінювання результатів навчання мови здійснюється на основі:

а) врахування основної мети, що передбачає різнобічний мовленнєвий розвиток особистості;

б) освітнього змісту навчального предмета, який розподіляється на чотири елементи: знання, вміння й навички, досвід творчої діяльності і досвід емоційно-ціннісного ставлення до світу;
в) функціонального підходу до мовної освіти, який передбачає вивчення мовної теорії в аспекті практичних потреб розвитку мовлення.

Об'єктами оцінювання мають бути:

- мовленнєві вміння й навички з чотирьох видів мовленнєвої діяльності;
- знання про мову й мовлення;
- комунікативні вміння та навички;
- досвід творчої діяльності; досвід особистого емоційно-ціннісного ставлення до світу.

Оцінювання результатів мовленнєвої діяльності (слухання), передбачає розуміння:

а) розуміти:

- мети висловлення;
- фактичного матеріалу;
- причинно-наслідкових зв'язків;
- теми і основної думки висловлення;
- виразально-зображувальних засобів прослуханого;

б) умінь оцінювання прослуханого:

Перевірка здійснюється фронтально за допомогою тестових завдань з запропонованими варіантами.

Варіант перший: викладач читає один раз незнайомий студентам текст, а потім пропонує серію запитань з варіантами відповідей. Студенти повинні мовчки вислухати кожне запитання, варіанти відповідей до нього, вибрати один із варіантів і записати лише його номер поряд із номером запитання: (наприклад 1.3., де цифра «1» — номер запитання, а цифра «3» — номер обраної відповіді).

Варіант другий: студенти одержують видрукувані запитання та варіанти відповідей на них і відзначають галочкою правильний, з їхнього погляду, варіант.

Під час перевірки результатів мовленнєвої діяльності, зокрема розуміння прослуханого студентам пропонуються запитання з чотирма варіантами відповідей.

Для одержання достовірних результатів тестування кількість варіантів відповідей на тестове завдання не повинна бути меншою від чотирьох.

Матеріалом для контрольного завдання можуть бути: зв'язне висловлювання, текст, розповідь, що добирається відповідно до вимог типової програми для кожного курсу.

Оцінювання здійснюється з огляду на те, що за цей вид діяльності студент може одержати від 10 до 20 балів. У тому разі, коли студент з певних причин не виконав завдання, він має пройти перевірку додатково, щоб одержати відповідну кількість балів.

Під час перевірки складених студентами висловлень (діалогів, усних і письмових відповідей) урахується ступінь повноти вираження теми, міра самостійності виконання роботи, ступінь вияву творчих здібностей, особистого ставлення до змісту висловлення.

Через діалогічне мовлення перевіряється здатність студентів:

а) виявляти певний рівень обізнаності з теми, що обговорюється;

б) демонструвати вміння:

- складати діалог відповідно до запропонованої ситуації й мети спілкування;

- самостійно досягати комунікативної мети;
- використовувати репліки для стимулювання, підтримання діалогу, формули мовленнєвого етикету;
- дотримуватися теми спілкування;
- додержуватися правил спілкування;
- дотримуватися норм літературної мови;
- демонструвати певний рівень вправності у процесі діалогу (стислість, логічність, виразність, доречність, винахідливість тощо);

в) висловлювати особисту позицію щодо теми, яка обговорюється;

г) аргументувати висловлені тези, ввічливо спростовувати помилкові висловлення співрозмовника.

Зазначені характеристики діалогу є основними критеріями при його оцінюванні.

Перевірка рівня сформованості діалогічного мовлення здійснюється таким чином: викладач пропонує двом студентам вибрати одну із запропонованих тем чи мовленнєвих ситуацій (теми чи ситуації пропонуються різного рівня складності), обдумати її й обговорити із однокурсником перед аудиторією у формі діалогу протягом 3-5 хвилин. Бали виставляються кожному із студентів. Максимальна кількість балів 25, мінімальна – 10 балів.

Під час оцінювання діалогу доцільно диференціювати репліки на розгорнуті (складаються з двох і більше речень) і нерозгорнуті (виражені одним реченням). Якщо репліки розгорнуті, то їх кількість зменшується. До вказаної кількості не зараховуються слова, що відносяться до мовленнєвого етикету (звертання, привітання, прощання тощо).

Рівень діалогічного мовлення студента вважається **достатнім**, якщо мовлення студента за своїм змістом спрямовується на розв'язання певної проблеми, загалом є змістовним, набирає деяких рис невимушеності; з'являються елементи особистісної позиції щодо предмета обговорення, правила спілкування загалом додержуються, але ще є незначні огріхи у мовленні: невисокий рівень самостійності й аргументованості суджень, відхилення від теми, помилки в мовному оформленні реплік тощо.

Загалом же студенти бере участь у діалозі за ситуацією, що містить певну проблему, досягаючи комунікативної мети, висловлює судження і певною мірою аргументує, їх за допомогою загальновідомих фактів. У діалозі наявні елементи оцінних характеристик, узагальнень.

Рівень діалогічного мовлення студента оцінюється як **високий**, якщо самостійно обравши аспект запропонованої теми студент переконливо й оригінально аргументує свою позицію, зіставляє різні погляди на той самий предмет, розуміючи при цьому можливість інших підходів до обговорюваної проблеми, виявляє повагу до думки іншого; дотримується структури діалогу.

Під **мовним оформленням** діалогу, тексту ми розуміємо наявність/відсутність порушень лексичних, фразеологічних, граматичних (морфологічних, синтаксичних), стилістичних, орфоепічних, акцентологічних, інтонаційних норм літературної мови (англійської чи другої іноземної).

Під час **монологічного мовлення** перевіряється здатність студента:

а) виявляти певний рівень обізнаності з теми, що розкривається (усно чи письмово);

б) демонструвати вміння:

▪ будувати висловлення певного обсягу, добираючи і впорядковуючи необхідний для реалізації задуму матеріал (епізод із власного життєвого досвіду, прочитаний або прослуханий текст, епізод із кінофільму, сприйнятий (побачений чи почутий) твір мистецтва, розповідь іншої людини тощо);

▪ урахувати мету спілкування, адресата мовлення;

▪ розкривати тему висловлювання;

▪ виразно відображати основну думку висловлення диференціюючи матеріал на головний і другорядний;

▪ викладати матеріал логічно, послідовно;

▪ використовувати мовні засоби відповідно до комунікативного завдання, дотримуючись норм літературної мови;

▪ додержуватися єдності стилю;

в) виявляти своє ставлення до предмета висловлення, розуміти можливість різних тлумачень тієї самої проблеми;

г) виявляти певний рівень творчої діяльності, зокрема:

▪ трансформувати одержану інформацію, відтворюючи її докладно, стисло,

▪ вибірково, своїми словами, змінюючи форму викладу, стиль тощо відповідно до задуму висловлювання;

▪ створювати оригінальний текст певного стилю;

▪ аргументувати висловлені думки, переконливо спростовувати помилкові докази;

▪ викладати матеріал виразно, доречно, економно, виявляти багатство лексичних і граматичних засобів.

Організація контролю здійснюється за одним із двох варіантів.

Варіант перший: студенти виконують роботу самостійно.

Варіант другий: студенти складають висловлення на основі диференційованого підходу. Для одержання балів достатнього і високого рівнів необхідно написати лінгвістичне повідомлення, реферат, виступ із обраної теми самостійно. Максимальна кількість – 20 балів.

Перевірка здатності **говорити** (усно переказувати чи створювати текст) здійснюється індивідуально: викладач пропонує певне завдання (переказати зміст матеріалу докладно, стисло, вибірково; самостійно створити висловлення на відповідну тему).

Перевірка здатності письмово переказувати і створювати текст здійснюється фронтально: студентам пропонується переказати за традиційною методикою або самостійно; прочитаний текст чи

інший матеріал або самостійно підготувати лінгвістичне повідомлення, або виступ.

У монологічному висловлюванні оцінюються зміст і форма (мовне оформлення). За усне висловлення ставляться одні бали, за зміст - інші, а також якість мовного оформлення (орієнтовно, спираючись на досвід викладача і не підраховуючи помилок, зважаючи на технічні труднощі фіксації помилок різних типів в усному мовленні).

За письмове мовлення виставляється також конкретна кількість балів: на основі підрахунку допущених недоліків за зміст і помилок за мовне оформлення, ураховуючи їх співвідношення.

Оцінюючи усне висловлення, необхідно враховувати наявність відхилень від орфоепічних норм, правильність інтонування речень; у письмових висловленнях – наявність: 1) орфографічних та пунктуаційних помилок, які підраховуються сумарно, без диференціації; 2) лексичних, граматичних і стилістичних. Загальну оцінку за мовне оформлення пропонуємо виводити таким чином: до бала за орфографію та пунктуацію додати бал, якого заслуговує робота за кількістю лексичних, граматичних і стилістичних помилок, одержана сума ділиться на два.

Рівень монологічного мовлення студента вважається **достатнім**, якщо за обсягом висловлення сягає норми, його тема повністю розкривається, виклад загалом зв'язний з елементами самостійних суджень.

Студент самостійно будує достатньо повне осмислене, самостійно і загалом вдало написане висловлення, проте трапляються ще за певними показниками незначні недоліки.

Рівень монологічного мовлення студента вважається **високим**, якщо самостійно складений текст урахує комунікативне завдання; висловлює власну думку, зіставляє її з думками своїх однокурсників. Студент уміє пов'язати обговорюваний предмет із власним життєвим досвідом, добирає переконливі докази для обґрунтування тієї чи іншої позиції з огляду на необхідність розв'язувати певні життєві проблеми; робота загалом відзначається багатством словника, точністю слововживання, стилістичною єдністю, граматичною різноманітністю.

Перевірка вміння **читати** вголос здійснюється індивідуально: викладач дає студентові текст, опрацьований на попередніх заняттях. Студентові дається деякий час на підготовку і пропонується прочитати текст перед аудиторією.

Під час заняття перевіряється здатність студента:

а) демонструвати певний рівень розуміння прочитаного;

б) виявляти вміння читати із достатньою швидкістю, плавно, з гарною дикцією, відповідно до орфоепічних та інтонаційних норм;

в) виражати з допомогою темпу, тембру, гучності читання особливості змісту, стилю тексту, авторський задум;

г) пристосовувати читання до особливостей слухачів (ступеня підготовки, зацікавленості певною темою тощо).

Оцінювання мовних знань і вмінь здійснюється тематично. Зміст контролю визначається згідно з функціональним підходом до мовного курсу вищу. Максимальна кількість – 20 балів.

Перевірці підлягають знання та вміння з мови, які необхідні передусім для правильного використання мовних одиниць. Перевірка здійснюється фронтально в письмовій формі із застосуванням завдань тестового характеру. Студентам пропонується:

- розпізнавати вивчені мовні явища;

- групувати, класифікувати;

- сполучати слова, доповнювати, трансформувати речення, добираючи належну форму слова, потрібну лексему, відповідні засоби зв'язку між частинами речення, між реченнями у групі пов'язаних між собою речень тощо;

- виявляти розуміння значення мовних одиниць та особливостей їх використання в мовленні.

Для контрольної перевірки використовуються завдання тестового характеру, складені на матеріалі слова, сполучення слів, речення, груп пов'язаних між собою речень. Викладач визначає, який із запропонованих нижче варіантів тестового контролю, з його погляду, доцільніший.

Варіант перший: Студентам пропонується тестові завдання з вибірконими відповідями.

Варіант другий: Рекомендується пропонувати студентам завдання, складність яких збільшується від курсу до курсу.

Одиниця контролю: вибрані студентами правильні варіанти виконання завдань тестового характеру та самостійно дібрані приклади. За кожне правильно виконане завдання студент одержує по одному балу.

Оцінювання здійснюється таким чином, щоб за зазначену вище роботу студент міг одержати від 1 бала (за сумлінну роботу, яка не дала задовільного результату) до 20 балів (за бездоганно виконану роботу). У тому разі, коли студент з певних причин не виконав роботу, він має пройти відповідну перевірку додатково з тим, щоб одержати відповідний бал.

Перевірка мовних знань та вмінь здійснюється за допомогою завдань тестового характеру.

Тематичну оцінку доцільно виставляти на підставі поточних оцінок з урахуванням контрольної (тестової) роботи з мовної теми. Оцінку за семестр краще виставляти на основі тематичного оцінювання.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, систематизація критеріїв оцінювання сприяє впровадженню тестування як одного із методів контролю засвоєння студентами знань з іноземної мови має суттєві переваги над іншими формами оцінювання: процес перевірки стає об'єктивним і мінімально залежить від суб'єктивної думки викладача; за допомогою тесту можна отримати більш диференційні оцінки, що забезпечує високу точність вимірів навчальних досягнень; обробка результатів вимагає порівняно незначних часових затрат. Застосування тестових технологій поруч із традиційними формами контролю на заняттях іноземної мови забезпечить якісну підготовку студентів до професійної діяльності.

Резюме. У статті обґрунтовуються критерії оцінювання завдань самостійної роботи студентів-філологів з формування мовленнєвої компетентності. Пропонуються варіанти тестових завдань для контрольної й фронтальної перевірки результатів мовленнєвої діяльності, зазначаються характеристики діалогічного та монологічного мовлення. Дається аналіз рівнів мовних знань та вмінь. **Ключові слова:** оцінювання слухання і розуміння, оцінювання діалогічного і монологічного мовлення, читання та письма.

Резюме. В статье обосновываются критерии оценивания заданий самостоятельной работы студентов-филологов по формированию речевой компетентности. Предлагаются варианты тестовых заданий для контрольной и фронтальной проверки результатов речевой деятельности, указываются характеристики диалогической и монологической речи. Дается анализ уровней языковых знаний и умений. **Ключевые слова:** оценка слушания и понимания, оценки диалогической и монологической речи, чтения и письма.

Summary. The criteria of estimating the tasks of students' independent work for configuring speech competence are based in this article. We offer the variants of tests for control and frontal checking speech activity, indicate the characteristics of dialogical and monological speech. The analysis of levels of language knowledge and skills is shown in this article. **Keywords:** estimating hearing and understanding, estimating dialogic and monologue speech, reading and writing.

Література

1. Аванесов В. С. Форма тестовых заданий. Учебное пособие для учителей школ, лицеев, преподавателей вузов и колледжей / В. С. Аванесов. – М.: Центр тестирования, 2005. – 156 с.
2. Гронлунд Норман Е. Оцінювання студентської успішності: Практичний посібник / Н. Е. Гронлунд. – К.: Навч. метод. центр "Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні", 2005. – 312 с.
3. Збірник завдань для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання. – Львів: ЛРЦОЯО, 2007. – 108 с.
4. Кочан І. М., Захлопана Н. М. Словник-довідник із методики викладання мови. Друге видання, виправлене і доповнене / І. М. Кочан, Н. М. Захлопана. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. – 306 с.
5. Парашенко Л. І. Тестові технології у навчальному закладі: метод. Посібник / Л. І. Парашенко, В. Д. Леонський, Г. І. Леонська. – К.: "Майстерня книги", 2006. – 217 с.